

Skupno čezmejno raziskovanje glažutarstva na Goriškem

Regionalno identiteto Goriške nedvomno določa skozi zgodovino izoblikovan teritorij, katerega začetki segajo vsaj v leto 1001, ko je bila Gorica prvič omenjena v darovnici cesarja oglejskemu patriarhu. Nadaljnji razvoj območja je zaznamovala Habsburška monarhija, ki ji je Goriška pripadala vse do prve svetovne vojne. Dokončno podobo pa je prostor dobil šele v drugi polovici 20. stoletja, ko je bil razdeljen med dve državi.

Čeprav je bil zgodovinsko gledano prostor razmeroma enoten, je bilo njegovo prebivalstvo vedno večjezično in kulturno raznoliko. Prav ta raznolikost je ustvarila temelje za sobivanje, strpnost in sodelovanje ter je kmalu odprla prostor interkulturalnosti, kjer se različne kulture ne izključujejo, temveč dopolnjujejo in bogatijo druga drugo.

Dober primer tega je bil prihod čeških glažutarjev iz nemških dežel na rob Trnovskega gozda v 18. stoletju. Njihovo delovanje kaže, kako je bila Goriška vpeta v širše evropske obrtniške tokove, ki so povezovali sever Evrope (Hamburg) s Sredozemljem (Trst). V Trnovskem gozdu so ustanovili svoje steklarne in v manj kot stoletju postali pomembni tekmeci beneškim steklarjem. Njihovi izdelki so bili prek skladišč na Lokvah in v Gorici pretovorjeni do tržaškega pristanišča, kjer so bile steklenice nepogrešljivo povezane s tržaško rozolijo, nekatere pa namenjene v izvoz za španska vina, ki so svoj končni cilj našla v Sredozemlju, na Bližnjem vzhodu ter pristala tudi v Indiji in Ameriki.

Pomembno vlogo pri razumevanju tega prostora je imela tudi povezava med mestom in njenim zaledjem, zlasti med Gorico in

Trnovskim gozdom. Projekt Glass Routes – po poteh glažutarjev na Goriškem, ki smo ga izpeljali vodilni partner ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa in ERPAC, Musei Provinciali di Gorizia s številnimi zunanjimi sodelavci Tolminskim muzejem, Narodnim muzejem Slovenije, lokalnimi društvi (TKŠ društvo Lo-Ko Lokve, Gozdarsko društvo Posočja, Zavod za gozdove Slovenije), gostinci na območju (Gostilna Lokve, Gostilne Winkler) in posameznimi domačini iz vasi Lokve in Lazna, je povezal prav mesto in podeželje, kajti raziskoval je območje snovne in nesnovne zapuščine steklarjev, tako na teritoriju med Gorenjo Trebušo, Laznami in Lokvami, ki se nahaja v Sloveniji, kot pisne in arhivske vire, ki se nahajajo pretežno v arhivih v Italiji (Trst, Gorica). Skupna materialna zapuščina, ohranjeni glažutarski izdelki iz »trebuško-lokvarsko-laznarskih glažut«, pa se nahaja v muzejih na obeh straneh meje (Narodni muzej Slovenije, Tolminski muzej, Musei provinciali di Gorizia). Prav zato je čezmejno sodelovanje in raziskovanje nujno, dopolnjujoče in temeljno za nadaljnje razumevanje ter ohranjanje skupne kulturne dediščine za prihodnje rodove.

Pričujoč zbornik v dveh delih predstavlja celovit pregled glažutarstva na Goriškem, združuje širši zgodovinski pregled na Slovenskem (Jože Rataj, Pokrajinski muzej Celje, Miha Seručnik, ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa), prinaša primerjavo proizvodnje v Trnovskem gozdu in Muranu (Mauro Stocco, Museo di vetro, Murano), poselitev porečja Trebušce v času pred glažutarji (Miha Mlinar, Tolminski muzej) ter preučuje naravne danosti za razvoj steklarstva (Sašo Šturm, Nik Gračanin, Inštitut Jožef Štefan). Obravnava tudi gospodarske interese Habsburške monarhije v Trnovskem gozdu in gospodarski položaj Gorice v 18. stoletju (Petra Kolenc, ZRC SAZU, Zgodovinski inštitut Milka Kosa), prinaša geofizikalne raziskave lokacij steklarjev (Barbara Horn, Branko Mušič, Univerza v Ljubljani, Gearh) ter priseljevanje nemških obrtnikov s češkim poreklom in znanjem na območje med Trebušo,

Lazno in Lokvami, ter predstavi podjetno družino Vog(e)l iz Gorice, zaslužno, da se je obrt dolgo ohranila v naših krajih (Darja Pirih, *Tolminski muzej*). Nadalje zbornik opisuje delovanje glažutarjev v dolini Trebuše in na robu Trnovskega gozda (Rafael Bizjak), ter navaja raziskovalce in pisce, ki so predhodno dokumentirali steklarstvo v Trebuši in na robu Trnovskega gozda (Petra Kolenc). Še danes so pomemben vir za naše delo, ki zagotovo za seboj pušča še veliko vprašanj za nadaljnje raziskave. Vseeno pa smo veseli, da smo s skupnim čezmejn timeraziskovanjem obogatili vedenje o nekdanji cvetočji obrti, ki smo ji uspeli dodati nove vsebine tudi na polju kulture (Mednarodna umetniška rezidenca Wood & Stone & Glass Lokve), kulinarike (ekskluzivna ponudba glažutarske sladice pri lokalnih gostincih) in turizma (več kot 25 kilometrov označenih poti z informacijskimi tablami v Trnovskem gozdu).

Vabljeni po poteh glažutarjev!

Petra Kolenc in Alessandra Martina